

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Философия және саясаттану факультеті

Көрнекті қоғам қайраткері, жазушы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі Гарифолла Есімнің 70 жылдық мерейтойына арналған
IV Фараби оқулары аясындағы
«Адамзаттың бәрін сүй, бауырым деп ...»
Республикалық ғылыми-әдістемелік конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, Қазақстан, 15 сәуір 2017 жыл

МАТЕРИАЛЫ
Республиканской научно-методической конференции
в рамках IV Фарабиевских чтений
«Адамзаттың бәрін сүй, бауырым деп ...», посвященной 70-летнему юбилею
заслуженного общественного деятеля, писателя,
академика Национальной академии Наук РК
Гарифоллы Есима

Алматы, Қазақстан, 2017 год, 15 апреля

УДК 1(574)(063)

Көрнекті қоғам қайраткері, жазушы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі Ғарифолла Есімнің 70 жылдық мерейтойына арналған IV Фараби оқулары аясындағы «Адамзаттың бәрін сүй, бауырым деп ...» Республикалық ғылыми-әдістемелік конференциясының материалдары. Алматы, Қазақстан, 2017 15 сәуір жыл. – Алматы: Қазақ университеті, 2017. – 105 б.

ISBN 978-601-04-2359-6

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2017

мышлении как живом, конкретном и развивающемся процессе, но, будучи объективным идеалистом, он искал источник возникновения категорий, форм мышления не в реальных общественных отношениях, а в движении «чистого разума», в саморазвитии так называемого абсолютного духа». Только в материалистической диалектике были критически преодолены пороки гегелевского понимания мышления [4].

Конгресс показал, что проблемы, которые разрабатывают казахстанские философы, имеют весьма широкий спектр: от стратегических приоритетов, актуальных проблем методологии и логики современного познания до культурных кодов национальной философии и ментальных моделей развития общества. Не обошли стороной ученые и проблемы трансляции философского знания в современных условиях. Это проблемы мировоззрения и ценностей в современном образовательном процессе, формирования ментальности и креативности в условиях глобальных тенденций реформирования системы образования [4]. Помимо того, на Конгрессе обсуждались вопросы развития современных идей евразийства, мультикультурализма и философской идеологии вообще. Из представителей казахстанской ученых, принявших участие в работе Конгресса следует отметить Д. Кшибекова, Т. Бурбаева и др.

В итоге Конгресса Президент Казахстана Н.А. Назарбаев-Лидер нации отметил, что после окончания противостояния двух мировых систем мировое сообщество пока не смогло освободиться от стереотипов прошлого, что в сознании людей все еще остаются барьеры, разделяющие человечество по цвету кожи, вероисповеданию, принадлежности к тому или иному культурному пласту или идеологии. Можно родиться и жить в Европе или в Азии, но быть евразийцем по своему менталитету. И наоборот жить в Евразии, а по менталитету быть европейцем или азиатом. Евразийцу в полной мере присущи чувства дружбы, равенства и равноправия. Евразиец - скорее интернационалист, чем космополит, сторонник толерантного отношения между людьми различных наций и рас, основанного на взаимопонимании, взаимном доверии, взаимообогащении культур, ценностей, знаний и технологий [4].

Данная тема весьма разнообразна, она требует более широкого изучения, не в рамках одной статьи. В итоге необходимо сказать, что в современной философской мысли Казахстана существует множество различных вопросов и проблем, связанных с развитием мировых тенденций. Сегодня сообщество ученых ищет не только пути решения существующих проблем, но и приоритетные направления современной философии. Более всего отечественная философия склоняется к национальным корням философского знания в контексте общей идеи евразийства. В этом заключается своеобразие развития национальной философии, которая культивирует истинный патриотизм, любовь к отечеству и народу, почитание предков, стремление к лучшему будущему.

Литература:

1. Заурбекова Л. Р., Коянбаева Г. Р. Казахская философия: история и методология вопроса // Материалы Круглого стола «Актуальные проблемы методологии социально-гуманитарного познания. - www.almau.edu.kz/.../kazakhskaya20filosofiya
2. Байдаров Е.У.. Философия: Учебное пособие для студентов экономических специальностей. – Алматы: ЕврАзИР, 2010. - 217 с.
3. Капышев А.Б., Колчигин С.Ю., Хамидов А.А. Философская антропология: от прошлого к будущему. – Алматы: Институт философии и политологии КН МОН РК, 2011. – 298 с.
4. Шпилькин Ю. Конгресс философов Казахстана. - <https://www.proza.ru/2013/10/09/1598>
Гарифолла Есим. Қазақ философиясының тарихы. – Алматы: Қазақ университеті, 2006.

Кунапина К.К.,

т.ғ.к., доцент әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

РУХЫМЫЗ БІІК БОЛСЫН!

2006 ж. халыққа жолдауын «Қазақстан өз дамуындағы жаңа серпіліс жасау қарсаңында» – деп атап бәсекеге қабілетті елу елдің қатарына енгізуге қатысты «Білім беру реформасы – Қазақстанның бәсекеге қабілетті нақтылы қабілетін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдардың бірі. Бізге экономикалық және қоғамдық жаңару қажеттіліктеріне сай келетін осы заманғы білім беру жүйесі қажет» – деп атап көрсеткен [1].

Міне аталған бағыттағы тұжырымдамалардан бастау алатын жұмыстар қоғамымыздағы жаңа істерге серпіліс беріп отыр.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің (2009 ж. 22 шілде № 353 Астана қ.) 2009-2010 оқу жылының жалпы білім беретін оқу орындарында оқу жылының басталуы туралы бұйрығында Қазақстан Республикасы Президентінің «Терроризм мен экстремизм көріністерінің алдын алу және тыю жөніндегі шаралар туралы» 2000 жылғы 10 ақпандағы № 332 Жарлығын іске асыру үшін және оқушылардың дін туралы саяси және мәдени білімдерін қалыптастыру мақсатында жалпы білім беретін мектептердің 9-сыныптарының базистік оқу жоспарының вариативтік бөлігі есебінде аптасына 1 сағат «Дінтану негіздері» факультатив сабағы енгізілсін деген еді.

Сонымен қатар ҚР Білім және ғылым министрлігінің 14 қыркүйектегі № 430 бұйрығына сәйкес «Дінтану негіздері» факультативтік курсының бағдарламасы бекітілді. Ең алғашқы бағдарламаны құрастырушылар: Ғарифолла Есім, Айдар Абуов, Әділхан Дүйсебек. Бағдарлама 34 сағатқа негізделген. Әрине, талапқа сай қазіргі кезеңде альтернативтік бағдарламалар мен оқулықтар бар.

Мақсаты – оқушылардың бойында гуманистік дүниетанымның негіздерін, рухани адамгершілік құндылықтардың, жеке сенімнің жүйесін қалыптастыруға ықпал ету.

Міндеттері:

1. Оқушыларды әлемдік және дәстүрлі діндердің және конфессиялардың тарихымен, олардың қазіргі қоғамдағы рөлімен таныстыру;

2. Діннің танымдық-дүниетанымдық және психологиялық-педагогикалық аспектілерін ашу;

3. Әлемдік және дәстүрлі діндер ілімінің негізгі гуманистік жағдайын және негізін түсіндіру;

4. Деструктивтік діни факультардың, діни экстремистік ұйымдардың идеологияларын қабылдамау ұстанымдарын қалыптастыру;

5. Оқушылардың белсенді азаматтық қазқарасын қалыптастыру;

6. Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаевтың конфессиялық бейбітшілік пен келісімді Қазақстан Республикасында және халықаралық қауымдастықта орнатудағы рөлін айқындау.

ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің III съезінде сөйлеген сөзінде (2-3 шілде 2009 жыл) «Біз Қазақстан халқының діни және этносаралық татулықты ту еткен асыл қасиеттерін әрдайым мақтан тұтамыз. Бұл жетістігімізді әлем жұртшылығына үлгі етуге ұмтыламыз» – деген еді [2].

Қазақстанда алғашқы форум 2003 жылы болды. Оған қатысушылар – бүкіл әлемнің аса беделді діни қайраткерлері Декларация қабылдап, онда конфессияаралық үнқатысу арасындағы бейбітшілік пен келісімге қолдау білдірудің аса маңызды құралы деп аталады.

Екінші Съезд бізде 2006 жылы өтті. Сол жолы Астанаға жиналған әлемдік лидерлер мемлекеттерді үнқатысу жолынан таймауға, сөйтіп Бейбітшілік және келісім мәдениетін нығайту жөнінде шаралар қабылдауға шақырды.

Бүгінгі Қазақстан халқы рухани бірлік пен келісім аясында өмір сүру салтын қалыптастыру жолында екендігі баршаға мәлім. Бұл жолда мақсатқа жету үшін өркениеттілігіміз бен азаматтық қоғам ретіндегі мәдени дамуымыздың жоғары деңгейі болып табылатын толеранттылық қасиетімізді сақтай білуіміз қажет.

Қоғамның толеранттылығы өздігінен пайда болатын нәрсе емес. Ол – тәрбие арқылы қалыптасатын қоғамдық мінез. Ал – мінездің негізі дінде. Дін білім арқылы келеді. Діндердің барлығы «әділеттілік пен махаббат» жолына үндейтіндігі ақиқат. Бірақ, сол әділдік пен махаббатқа білімсіз жету мүмкін емес. Діни білім туралы мұсылман дінтанушысы Абу Хамид Мұхаммед ибн Мұхаммед әл-Ғазали (1059-1111) былай деген: «Пайдалы біліммен шұғылдану бүкіл басқа істерге қарағанда әлдеқайда жақсы. Пайдалы білім – дүниенің жамандығын, ақыреттік жағайдың қауіптілігі мен қорқыныштылығын түсіндіретін білім дүниеге беріліп, ақыретпен бет бұрған адамдардың надандығы өзін-өзі сүйшілік, атаққұмарлық, мансапқорлық, дүниеге құштарлық сияқты жүрек дерттерінің дауасы не екендігін білдіретін білім – пайдалы білім».

Дін және ғылым. Діннің зерттеу нысаны – рух, ал ғылым тәнді (нәпсіні) зерттейді. Дін жүрекке, ал ғылым миға әсер едеті. Екеуінің де мақсаты – адамды сенімге әкелу болғандықтан олардың арасында қайшылық жоқ. Оларды біріктіретін – руханият. Руханият жалпыға ортақ, өзгермейтін, тұрақты. Ол барлық қайшылықтарды жояды, барлығын бір-біріне кіріктіреді. Руханият Аллаһ Тағаланың материалдық және рухани қуатын бөлмей, бірге қарастырып, олардың арасындағы байланысты көрсете біледі. Еркіндік үшін күрес – барлық жан иелеріне ортақ табиғи қасиет. Ал космополит бұл тұлғалық қасиеттерді жойып, барлығын бірдей ұстауға ұмтылады. Саясат үшін түрлі тұлғалық құндылықтарды жойып, ортақ жүйеге салып, басқаруды жеңілдету керек. Сондықтан Кеңес дәуірінде халықты бір саясатқа бағындырып, бір тәртіпке үйретті. Ал түрлі халықтар рухы бұған қарсылық көрсетіп, ақыры Кеңес Одағы күйреп тынды. Космополитизм рухы әлсіз жандар үшін қауіпті. Ал қуатты жандар өздерін еш уақытта жоғалтпайды. Себебі тұлғалық қасиет, яғни өзін сақтау қасиеті

рухани қасиеттен шығатын дүние, сондықтан адамдар өз рухын өсіруге тиіс [3]. Рухты өсіру деп – әуелі рухани білім беріп, сонан кейін оны сана сезімге сіңіріп, адамның болмысын айналдыруды айтамыз. Ондай халыққа ешқандай да космополитизм қауіп тудыра алмайды. Сол себепті халыққа дұрыс рухани білім беру жағын ойлау қажет.

Оқу орындарында оқушыға тек қана рухани білім берілуі керек. Ал ол өскен соң рухани жолға өзі түседі. Ол жолды үйтеру – діндердің міндеті. Ал мемлекет діндердің ісіне араласпайды. Бұл туралы ҚР-ның 1992 жылғы 15 қаңтардағы «Діни сенім бостандығы және діни бірлестіктер туралы» заңында нақты айқын көрсетілген.

Адамдардың діни сенімдеріне қатысты Қазақстан Республикасы Конституциясының 22-бабында былай делінген: «Әркімнің ар-ождан бостандығына құқы бар». Адамның қандай діни сенімге енуі оның жеке басының ісі.

Конституцияның 5-бабында дін және діни бірлестіктер туралы былай жазылған:

«Максаты немесе іс-әрекеті Республиканың Конституциялық құрылысын күштеп өзгертуге, оның тұтастығын бұзуға, мемлекет қауіпсіздігіне нұқан келтіруге, әлеуметтік, нәсілдік, ұлттық, діни, тектік, топтық және рулық араздықты қоздыруға бағытталған қоғамдық бірлестіктер құруға және олардың қызметіне, сондай-ақ заңдарда көзделмеген әскерилендірілген құрамалар құруға тыйым салынады».

Республикада басқа мемлекеттердің саяси партиялары мен кәсіптік одақтарының, діни негіздегі партиялардың қызметіне, сондай-ақ саяси партиялар мен кәсіптік одақтарды шетелдік заңды тұлғалар мен азаматтардың, шет мемлекеттер мен халықаралық ұйымдардың қаржыландыруына жол берілмейді.

Шетелдік діни бірлестіктердің Республика аумағындағы қызметі, сондай-ақ шетелдік діни орталықтардың Республикадағы діни бірлестіктер басшыларын тағайындауы Республиканың тиісті мемлекеттік органдарымен келісу арқылы жүзеге асырылады.

14-бапта былай делінген.

2. Тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайына, жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дінге көзқарасына, нанымына, тұрғылықты жеріне байланысты немесе кез-келген өзге жағдаяттар бойынша ешкімді ешқандай кемсітуге болмайды.

19-бапта:

1. Әркім өзінің қай ұлтқа, қай партияға және қай дінге жататынын өзі анықтауға және оны көрсету – көрсетпеуге хақылы.

20-бапта:

3. Республиканың конституциялық құрылысын күштеп өзгертуді, оның тұтастығын бұзуды, мемлекет қауіпсіздігіне нұқсан келтіруді, соғысты, әлеуметтік, нәсілдік, ұлттық, діни, тектік-топтық және рулық астамшылықты, сондай-ақ қатыгездік пен зорлық-зомбылыққа бас ұруды насихаттауға немесе үгіттеуге жол берілмейді [4].

Демек, дін және діни бірлестіктер туралы құқықтық конституциялық негіз жасалған. Кез-келген халықтың, қоғамның өткеніне көз жібере отырып, оның тарихи тағдырына рухани фактордың қаншалықты маңызды екенін біле аламыз. Адамзаттың рухани халін зерттейтін ғылым-діннің қоғамды реттеуші құрал болумен қатар, оның мәдениеті мен өмір салтының басты қайнары болып табылатындығын тарих тәжірибесі дәлелдеп келеді. Уақыт – ескі мен жаңаны таразылап, бағалайтын, ескіні шаң қаптырып жұтатын, жаңаны сынап, жер жастандырып өзінің талабын сезіндіретін күш.

Бірақ осы күш – саяси қысым, геноцид, аласапыран, дүрбелең, тіпті топан су болып көрініс беріп, өзінің қадір қасиеті мен қызметінің қажеттілігін табиғи талаппен мойындайтын ұлттық болмысымыздың өзегі құдайлық әлеммен байланыстырушы дін және оның құндылықтар жүйесі осы уақытпен бірге қатар келе жатыр. Сол құндылықтарымызды өзінің қалдырған мұрасы арқылы ұрпақтан-ұрпаққа жеткізген тарихи тұлғаларымызға барша көзқараспен, оларға деген қатынасымызды қалпына келтіріп, тарихи сабақтастықты жалғап, төл мәдениетіміздің келбетін қайта тану – бүгінгі жаһандану дәуіріндегі қазақ қоғамының алдында тұрған басты міндет болып отыр.

Көңіліне күмән болып тұрып Аллаға ғибадат жасайтын адамдар бар. Егер басына жақсылық жетсе ондайлар дінде тұрады да, сәтсіздікке ұшыраса, діннен безіп шығады (238 б. Құран кәрім. Жазушы, 1991). Әрине әр адам өз өмірін құруға тиісті. Жаратқанның оған берген еркіндігінің мәні де осы шығар. «Нағыз адам – қартайып біткенше бойындағы рухты, рухани белсенділікті жоғалтпайтын адам» - деген екен ғұламалар.

Рух – уақытқа көнбейді, ол мәңгі өшпейді, адам баласының пендешілігінен биік тұрады. Қасиетті Құран Кәрімнен келтірілген жоғарыдағы екі мысалда адам баласы әрқашан рухын, рухани белсенділігін жоғары ұстау керектігі тайға таңба басқандай айтылған. Шынында да, рухани

белсенділік дегеніміздің өзі жерге шыр етіп түскеннен бастап өмірінің соңғы сәттеріне дейін, өзінді қоршаған айналасына және бәріне деген махаббаты. Махаббат – отаныңа, ата-анаңа, сүйген жарыңа, балаңа, жора-жолдас туыстарыңа т.б. деген ұлы сезім [5].

Егер әрбір перзент ақылды және дана болса, ол ата-ананың мейір-махаббатын құрметтеуден бас тартпайды... Ата-ананың міндеті тәрбиелеу және жақсылық үйрету.

- Ей, перзентім, ата-анаңды ешқашан ренжітуші болма...

- Сен ата-ананың қарызын ақтау ісіне дін деңгейінен қарамасаң да, адамгершілік, ақыл-ой, парасат биігінен қараған (Қабуснаме – 1082-1083 жж. жазылған аса мәнді педагогикалық мәні бар туынды. Авторы - Қайкаус) / А., Балауса, 1992. 19 б./ [6].

Адам жарық әлемге келгені үшін жаратқан Аллаға борышты, аяққа тұрып, қатарға қосылғаны үшін ата-анасына борышты.

Ал ұлы ақылшымыз, ойшыл Қорқыт атаның аузымен айтқандай:

- Патшаның құқы – Құдайдың құқы,

- Әкенің құқы – Құдайдың құқы,

- Ананың құқы – Құдайдың құқы [7].

Көріп отырғанымыздай, патша, әке, ана – үшеуіне ғана халық жаратқан иемнің құқын енші етеді. Патшаның құқы деген де оның қол астындағыларының міндеттері айтылса, әке мен шешенің құқы оның балаларының борышы жайынан хабар береді.

- Жасаған адамды жаратқанда баланы есейгенше ата-анаға тәуелді етіп қойған.

- Әр кезеңнің өз міндеті бар. Оз жасына қарай бала әкесі туралы:

- Бес жаста: «Менің әкем бәрін біледі».

- Он жаста: «Әкем көп біледі».

- Он бес жаста: «Мен де әкем сынды көп білемін».

- Жиырма жаста: «Шынымды айтсам, әкем түк те білмейді».

- Отыз жаста: «Дегенмен әкем бірдеңе біледі».

- Қырық жаста: «Бұл мәселені әкеммен бірге шешсе дұрыс болар еді».

- Елу жаста: «Әкем бәрін біледі».

- Алпыс жаста: «Әттең әкем тірі болғанда, онымен ақылдасар едім. Сақтау керек еді, қолыма көтеріп, әлпештеуім керек еді, қап» – деп әртүрлі ойлайды.

Жаратылысымыз солай, жоғалтып алғаннан кейін ғана керек екенін білеміз. Адамның жарық дүниеге келуінің өзі – бақыт. Ал өз тағдырыңды бақытты ету сенің өзіңе байланысты. Өмір сүру – құр босқа уақыт өткізу емес, мезгілді жарып өтіп мәңгілікке жету. Осының бәрін балаңа үйрет.

Ата-ананың міндеті мыналар:

1. Балаға ат қою.

2. Дұрыс тәрбие беру

3. Білім беру

4. Мамандық беру

5. Үйлендіру

6. Баспананы дайындау

7. Отанға қызмет етуге үйрету

Ата-ананың міндеті – қоғамға, өмірге бейімделген саналы азамат өсіру. Жақсы тәрбие көрген бала мыналарды орындауға тиісті.

- Ата-ананың тапсырысын орындау

- Олар мақұлдамаған нәрсені орындамау

- Ата-ана ұнатпағанды істемеу

- Ата-анасына ұнайтындай болып өмір сүру

- Ата-аналарын жылы шыраймен қарсы алу

- Өмір сапарында олармен бірге болу

- Қажет кезінде барып тұру

- Өтініштерін дер кезінде орындау, кез-келген өтінішін ризашылықпен орындау, өкпелетпеу.

- Олар отырған жерде қатты сөйлемей

- Егер саған ауыр сөз айтса, жүрекке жақын қабылдама

- Ашуландырмауға тырыс

- Ата-анаға «Сіз» деп сөйлеу, қадір тұту.

- Өрескел сөйлемей, сыпайы болу

- Олармен сөйлесіп отырып, көздеріне тіке қарамау

- Олардың қасында дөрекі сес шығармау

- Сенің ең жақын досың әке-шешен екенін ұмытпа. Олар қуанса – қуан, қайғырса бірге қайғыр.
- Олар мақтанса қабағыңды түйме.
- Қайғысын бөліс, ренжітпеуге тырыс. Оларға күдік келтірме.
- Ата-ананды өзіңнен жақсы киіндір.
- Сенен артық тамақтансын, тілектерін орында, тарықтырма.
- Жақсылығыңды аяма.
- Көмектескеніңді білдірме.
- Олардың достарын өзіңе жақын тұт.
- Олар қартайып денсаулығы нашарлағанда пейілің тарылмасын.
- Олар ұзақ жасаған сайын амандығын тіле.
- Олар өлгеннен кейін ас бер, құран оқыт. Марқұмға балаларының ғана дұғасы жетеді. О дүниеде олар басқа ешкімнен көмек күтпейді.

Адамның өмірі үш құтханада өтеді. Оның біреуі саған бүкіл өміріңе беріледі, қалған екеуі бірін-бірі алмастырады.

Өмір бойғы құтхана – ол сенің отаның, сен оны туған күніңнен бастап, ең соңғы тынысыңа дейін құдайдың рақымымен ғұмыр кешесің. Екінші құтхана – туып өскен үйің. Ол шаңырақтың астында сені аймалайтын, алақанға салып аялайтын аяулы ата-анаң. Сенің сонда тілің шығады, есейесің. Сенің өз өмірің, өмір жолың басталады. Үшінші құтхана – өзіңмен өзіңнің сүйіктің үшін көтерген шаңырағың. Сен осы жерде жан-жақты ашылып, саналы тірлігің өтуге тиіс. Сен оны үлгі ісіңмен, өнегелі өнеріңмен нығайтасың, ата-ананды айтулы азамат болып қуантасың (С. Түркменбашы. Рухнама, А., 2004).

Осы деректерден рухы жоғары адамдарда болатын қадір-қасиеттердің біразына тоқталдық. Адамдардың рухы бір жерде тоғысқанда ұлттық рух пайда болатындығы түсінікті, ендеше Ұлт – ең әуелі рухтың бірігуі. Ұлт – бұл ортақ тілі, діні, салт-дәстүрі, тағдыры мен мемлекеті бар адамдардың бірлесуі болса, біздің еліміз – рухы жағынан кемелденген мемлекет.

«Саусақ бірікпей, ине ілікпейді» деп Елбасы айтқандай, егемендік алған тәуелсіз қазақ жерінде бірлесіп өмір сүріп, жаратқан иенің сүйіспеншілігіне бөленіп, рухы асқақтап, бейбіт өмір сүруде. Егеменді ел болдық, тәуелсіздік туы желбіреді. Отанымызда тыныштық орнап тіліміз, дініміз қайта жанданды. Қазақ жерінде тұратын киелі қазақстандықтардың рухы жоғары екендігін тағы да тарих алдында дәлелдедік. Рухы мықты халық еш уақытта өлмейді. су астында жататын асыл тастардай су толқығанда тотығынан тазаланып, жарқырап шыға келеді.

Рухы жоғары халықтың сағы ешқашан сынбақ емес, рухымыз әрқашан биік болсын!

Әдебиеттер:

1. Егемен Қазақстан. 2006 ж. 24 наурыз.
2. Қазақстан Республикасы Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің ІІІ съезінде сөйлеген сөзі.
3. Әбдіжаппар Әбдіәкімов – Дін мәселелері жөніндегі ғылыми зерттеу және талдау орталығының директоры. «Рухани тәрбие адам мен қоғам дамуының бастауы болуы тиіс» // Айқын, 18.09.2009 (қысқартылып алынды).
4. 1995 ж. 30 тамыздағы ҚР Конституциясы
5. Құран Кәрім. Қазақша мағына және түсінігі / Ауд. Халифа Алтай/. – Екі харамның қызметкері Фаһд патшаның Құран шриф басым комбинаты, 1991. – 604 б.
6. Кабуснаме 1082-1083 жж. жазылған аса мәнді педагогикалық мәні бар туынды. Авторы – Қайқуас. Алматы: Балауса, 1992. – 19 б.
7. Т. Түркменбашы. Рухнама. – Алматы, 2004.

Молдабеков Ж.Ж.,

филос.ғ. д., Қазақ Ұлттық Университетінің профессоры

ТӘУЕЛСІЗДІКТІҢ МӘҢГІЛІГІ – БОЛАШАҚТЫҢ МЕКЕМ ТІРЕГІ

«...Қазақтардың рухани әлемі, негізінен, ауызекі поэзия дәстүрінің ықпалымен қалыптасып отырған. Қазіргінің талай елін қайран қалдыратын осынау байтақ кеңістікті кернеген поэзиялық әлем, тек қана сұлулық пен сезімнің шеңберінде шектелмеген. Ол жаңашылдықтың жалынын лаулата да білген. Содан да болар, қазақтың поэзиялық шығармаларында мейлінше терең танымдық қасиеттер

МАЗМҰНЫ:

Сәбден О. Әлем және Абайдың толық адам ілімі	3
Құлсариева А.Т. Жар жағалаған ғұмыр философы	7
Масалимова А.Р. Философия национальной идеи казахов.....	12
Нұрмұратов С.Е., Жанабаева Д. М. Абай даналығы хақында	15
Сарсенбекова Г.А., Несипбаева Ж.Ж. Некоторые аспекты современных философских проблем (историографический обзор)	18
Қунапина К.К. Рухымыз биік болсын!.....	20
Молдабеков Ж.Ж. Тәуелсіздіктің мәңгілігі – болашақтың мекем тірегі	24
Байтенова Н.Ж., Альмухаметов А.Р. Зайырлылық - мемлекет дамуының заманауи моделі	29
Рысбекова Ш.С. Учение Абая Кунанбаева «О троекратной любви».....	31
Әубәкір Д.Ә. Абай – философ екендігі хақ: мұхтар ашқан Қайнар бастауларды үшкілмен түйіндеп берген – шақанай	35
Әрінова Б.А. «Мәңгілік Ел» жалпыұлттық идеясының студент жастар тәрбиесіндегі орны	40
Бегалинова К.К., Ашилова М.С. Казахская философия субстанциональная основа национальной идеи «Мәңгілік Ел».....	43
Бүлекбаев С. Б. О философии тюрков.....	46
Құрманалиева А.Д. Ғарифолла Есімнің «Бар қазақ – бір қазақ» идеясы	51
Нұрышева Г.Ж. Ұлттық ойлау көкжиегін кеңейткен ғалым	55
Құсайынов Д.Ә., Аюпова З.К. Қазақ философиясы- мәңгілік ел ұлттық идеологиясының әдіснамалық бастауы ретінде.....	59
Иманжусуп Р. Практическое чувство истины	62
Аликбаева М.Б., Карабалина Э., Өсербаев Елдос «Мәңгілік Ел» мемлекеттік идеология ретінде	65
Альмуханов С.Х. Философско-антропологические основания метафизического знания	68
Әубәкір Д.Ә. «Мәңгілік Ел!» ұлы адамзат мұраты жерде қазақиядан бастау алды және көк жүзіне адами ноосферойд нәсілі болып ұласады	70
Бегалинова К.К., Ашилова М.С. Абай и западная философия: в поиске целостного мировидения	76
Бейсенов Б.К., Игисенова А. Түркі руханияты және философиясы аясындағы ұғым-түсініктер	79
Бесимбаева А.М., Сыздықова С.М. «Философия менің өмірімде».....	83
Бияздықова К.А. Қазақ мәдениеті пәні бойынша СӨӨЖ ұйымдастыру әдістемесі	86
Божбанбаев Б.М. Қазақстан халқы ассамблеясы «мәңгілік ел» идеясының құндылықтарын қалыптастыратын институт ретінде.	89
Затов К.А., Аймухамбетов Т.Т. Правовые и религиозные нормы: анализ их взаимодействия.....	91
Қаңтарбаева Ж.У. Мұқан Н. Заманауи қоғамдағы жастар арасындағы құндылықтық қарым-қатынасты қалыптастыру ерекшеліктері	94
Манасова М.М. Абай мен Шәкәрім шығармашылығындағы адам мәселесі	96
Мухабаев Н.Ж. Білімді капиталға айналдыру технологиясы.....	98
Кобекова Б. К. Перспективы ценностного взаимодействия науки и образования.....	101